

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/352329892>

# OKUL YÖNETİCİLERİNİN REHBERLİK HİZMETLERİNE BAKIŞ AÇILARI ÜZERİNE OKUL REHBER ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ PERCEPTIONS OF SCHOOL GUIDANCE TEACHERS ON SCHOOL ADMINISTRATORS' ....

Article · June 2021

CITATIONS

0

READS

29

8 authors, including:



**Ibrahim Hakan Karataş**

Istanbul Medeniyet Üniversitesi

57 PUBLICATIONS 131 CITATIONS

SEE PROFILE

**OKUL YÖNETİCİLERİNİN REHBERLİK  
HİZMETLERİNE BAKIŞ AÇILARI ÜZERİNE OKUL  
REHBER ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ**

**PERCEPTIONS OF SCHOOL GUIDANCE TEACHERS ON SCHOOL  
ADMINISTRATORS' PERSPECTIVES ABOUT GUIDANCE SERVICES**

**İbrahim Hakan KARATAŞ \* Murat POLAT \*\***

**Özet**

Bu araştırmanın amacı, ilk ve ortaöğretim okul yöneticilerinin okul rehberlik hizmetlerinin gerçekleştirilmesine yönelik bakış açılarının okul rehber öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu 2011-12 eğitim öğretim dönemlerinde İstanbul ili Bağcılar ve Fatih ilçelerindeki ilk ve ortaöğretim okullarında görev yapmakta olan n=95 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcıların n=59'u kadın n=36'sı erkektir. Araştırma nitel araştırma desenindedir. Veri toplama aracı olarak ilgili alanyazın doğrultusunda araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Katılımcılara okul rehberlik hizmetleri, okul desteği ve öğrenci kişilik hizmetleri ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Öğretmenlerin yanıtları kaydedilmiş ve cevaplarda yer alan ifadeler betimsel analiz tekniği ile özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre rehberlik hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde okullar yeterli görülmemektedirler. Rehberlik hizmetlerine okul yöneticilerinin inançları vardır ancak kimi uygulamalar sözde kalmaktadır. Öğrenci kişilik hizmetleri okullardaki sınıf mevcutlarının fazlalığı, fiziki koşulların yetersizliği, yeterli zamanın olmaması ve çoğu zaman yöneticilerle işbirliği eksikliği nedenleriyle sekteye uğramaktadır. Çalışmada elde edilen bulgular tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** Okul yöneticileri, rehberlik hizmetleri, okul rehber öğretmenleri, nitel araştırma

**Abstract**

The purpose of this study is to evaluate perceptions of school guidance teachers on school administrators' perspectives about school guidance services. The study was carried out among 95 school guidance teachers employed in the primary and high schools in İstanbul, affiliated with the Ministry of National Education. For the purpose of this study, easily accessible sampling method is selected from among purposive sampling methods. The teachers in the sample were interviewed. During the interview they were asked questions about school administrators' perspectives about school guidance services. Their responses were recorded, and their expressions were summarized and interpreted using descriptive analysis technique. The findings of the analysis show that implementation of guidance services in schools is not sufficient. School administrators have beliefs to guidance services. But some of the so-called guidance applications can't be done. The findings of the study are discussed and recommendations are made.

**Keywords:** School administrators, guidance services, school guidance teachers, qualitative research

\* Yrd. Doç. Dr., Fatih Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ihkaratas@gmail.com

\*\* Arş. Gör., Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, m.polat@alparslan.edu.tr

## Giriş

Ülkemizde tıpkı diğer ülkelerde olduğu gibi ilk ve ortaöğretim kurumları eğitim sisteminde muhatabı oldukları hedef kitlenin 6-18 yaş aralığında olması nedeniyle oldukça stratejik bir öneme haizdirler. Bu açıdan ilk ve ortaöğretim çağındaki neslin gerek akademik gerekse sosyo-psikolojik gelişim ve ilerlemeleri üzerinde önemli etkileri olduğu düşünülen ilk ve ortaöğretim okullarının rehberlik hizmetleri, okul desteği ve öğrenci kişilik hizmetleri açısından öğrencilerine yeterli düzeyde bir hizmet sunmaları beklenir. Bu beklentinin okullarda gerçekleşmesi sürecinde en başta okul yöneticilerine ve okul rehber öğretmenlerine önemli sorumluluklar düşmektedir. Okullarda rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar bir ekip işidir. Okula ait tüm birimlerce desteklenmesi gerekir. Özellikle eğitim kurumlarında okul rehberlik hizmetleri sürecine ve bu sürecin devamlılığına yönelik nitelikli hizmetlerin sağlanmasına okul yöneticilerinin olumlu katılım göstermeleri beklenen bir durumdur. Bu durumun önemi en başta öğretmen ve öğrencilere yönelik hizmetlerde, okul yöneticilerinin, okullarındaki rehberlik hizmetlerinin etkililiğine olan inançlarını okul kalitesinin artırılmasına imkân tanıyacak şekilde düzenlemiş olmalarında yatmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)'nin okullarda rehberlik hizmetlerinin yürütülmesine işlerlik kazandırabilmek amacıyla hazırladığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği 2001 yılında yayınlanmıştır. Bu yönetmeliğe göre Türk Milli Eğitim Sisteminin genel amaçları çerçevesinde okullardaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin amacı, öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmelerine, eğitim sürecinden yetenek ve özelliklerine göre en üst düzeyde yararlanmalarına, en uygun şekilde kullanmalarına ve geliştirmelerine imkân sağlamaktır. Buradan hareketle okullardaki rehberlik hizmetleri öğretim ve yönetim hizmetlerine destek olmakla birlikte, esas amacı öğrencinin kendisini tanımaya yardımcı olmak ve bireyin doğru kararlar alma becerisini geliştirmek olan profesyonel bir hizmettir. Ancak bir okulda psikolojik danışmanın okul personelini işe katmadan tek başına bu hizmetleri yürütmeye çabalaması uygun bir davranış olmaz (Güven, 2009). Çünkü okullarda rehberliğin profesyonel bir hizmet olarak yürütülmesinde temel ilkelere biri, okul rehberlik sürecinde birey ile yakından ilgili olan psikolojik danışmanlar, öğretmenler, veliler ve yöneticiler gibi birçok unsurun anlayış ve işbirliği içinde olmasının elzem olduğu şeklindedir. Başka bir deyişle okullarda rehberlik adına yürütülecek hizmetlerde işbirliği ve katılımın önemli olduğu ön görülmektedir (Erkan, 2001; Özabacı, Sakarya ve Doğan 2008; Güven, 2009; Kuzgun, 2009; Şahin, 2010; Camadan ve Sezgin, 2012).

Günümüz okullarında okul yöneticilerinin rolleri, görevleri ve yöneticilerden beklentiler daha karmaşık bir hal almıştır. Okullarını başarılı bir biçimde yönetmek isteyen yöneticilerden, okullarını ve toplumu çok iyi tanımaları, liderlik yapmaları ve sürekli olarak kendilerini geliştirmeleri ve okuldaki öğretmen ve psikolojik danışmanlar ile koordinasyon içinde olmaları istenmektedir. Bu durum rehberlik hizmetlerine dair okullardaki yöneticilere düşen rollerin genel olarak: a) Rehberlik Programına Liderlik Yapma ve Destekleme, b) Programın Organizasyonunu Sağlama ve Müşavirlik Yapma, c) Programa

Kaynak Sağlama çerçevesinde oluşturulması sonucunu doğurmuştur. Dolayısıyla okullarda rehberlik hizmetleri okula ait en temel işlevlerden biri olarak görülmektedir. Başka bir deyişle okul yöneticileri okullarındaki rehberlik hizmetlerinin etkili ve başarılı olması konusunda doğal sorumludurlar (Karip ve Köksal, 1999; Yeşilyaprak, 2000; Paskal, 2001; Tan, 1998; Akbaş, 2001).

Okullarda öğretim faaliyetleri dışında öğrencilerin gelişimine uygun ortam sağlamak, karşılaşılan güçlükleri gidermek ve gerekli önlemleri almak için bazı hizmetler sunulmasından, bu hizmetlerin etkililiğinden, önemli ölçüde sorumlu ve okullarda kurulan Rehberlik ve Psikolojik danışma servislerinde görevli rehber öğretmenler vardır. Rehber öğretmenlerin okullardaki rehberlik hizmetlerinin gerçekleştirilmesi sürecinde okul yönetimiyle işbirliği yaparak süreci geliştirme yönünde eğilim göstermesi beklenir. Ancak okullarda rehberlik hizmetlerine dair özellikle yöneticiler ve okul rehber öğretmenleri arasındaki işbirliği her zaman gerektiği gibi sağlanamayabilir. Rehberlik hizmetlerine dair okullarda oluşturulan veya oluşturulacak işbirliği sürecinde okul rehber öğretmenlerinin ve yöneticilerinin rolleri ile ilgili çeşitli tartışmalar ve araştırma sonuçları mevcuttur (Taylı, 2008; Ünal ve Ünal, 2010; Camadan ve Sezgin, 2012; Tagay ve Sarı, 2012). Örneğin rehber öğretmen ve yönetici arasındaki karşılıklı iletişim eksikliği, vb problemlerin varlığı, süreci olumsuz etkileyebilmektedir. Rehber öğretmenlerin öğrencilerle doğrudan iletişim kurması okul rehberlik süreçlerinin gelişmesinde önemli bir durumken bu konuda Murray (1995a, 1995b), rehber öğretmenlerin okuldaki tüm rehberlik hizmetleri sürecinde öğrencilerle sadece zamanlarının %40'lık bir diliminde doğrudan iletişime geçtikleri belirtmiştir. Ayrıca kimi zaman okul yöneticileri okul rehberlik hizmetleri kapsamında ders programı hazırlamayı da rehber öğretmenlere şart koyabilmektedirler. Yani bu şekilde okul yöneticileri rehber öğretmenlerin zamanlarının çoğunda asıl görevleri olmayan ders programlarını hazırlamaya vakit ayırmalarını isteyebilmektedirler (Stalling, 1991; Partin, 1993; Tennyson, Miller, Skovholt ve Williams, 1989; Pasmad, Alexander, Farris ve Hudson, 2003'ten Akt. Owen ve Owen, 2008). Öte yandan Türkiye'deki araştırmalar okul rehberlik hizmetlerinin bir işbirliği süreci olduğunu ve bu süreçte sadece rehber öğretmenlere değil okul yöneticisi, sınıf öğretmeni, öğrenci ve velilere ait önemli sorumlulukların da olduğu yönündedir (Taylı, 2008; Ünal ve Ünal, 2010; Camadan ve Sezgin, 2012; Tagay ve Sarı, 2012).

Bu açıdan okullarda yürütülen rehberlik hizmetlerinden birinci derecede sorumlu kişiler olan rehber öğretmenlerin okul rehberlik hizmetlerinin kaliteli bir düzeyde gerçekleştirilebilmesi için gerek okula gerek yönetime dair işbirliği sürecinin değerlendirilmesine yönelik görüşlerinin belirlenmesinin, sürece dair daha sağlıklı sonuçların alınmasında yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Bu düşünce ile ilk ve ortaöğretim okullarındaki yöneticilerin okul rehberlik hizmetlerine yönelik algılarının rehber öğretmenlerce değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Böylece eğitim kurumlarındaki rehberlik hizmetlerinin daha sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesine bir katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Bu amaçla araştırmanın alt problemlerini okul rehber öğretmenlerine yönelik olarak:

1. İlk ve ortaöğretim okul müdürleri rehberlik hizmetlerinin gerekliliğine inanıyor mu,

okul rehber öğretmenlerine manevi destek oluyor mu?

2. İlk ve ortaöğretim okul müdürleri rehberlik hizmetleri hakkında bilgi, birikim ve beceriye sahip mi, okul rehber öğretmenlerine fiili destek oluyor mu?

3. İlk ve ortaöğretim okullarında öğrenci kişilik hizmetleri yeterli düzeyde mi?

4. İlk ve ortaöğretim okul yöneticilerinin rehberlik hizmetlerine bakış açılarına yönelik okullardaki rehber öğretmenlerin görüşleri nasıldır?

soruları oluşturmaktadır.

## Yöntem

### Araştırma modeli

Bu araştırma nitel araştırma modelinde yürütülmüştür. Yıldırım ve Şimşek'e (2005) göre nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma türüdür (Camadan ve Sezgin, 2012). İlk ve ortaöğretim okullarındaki yöneticilerin rehberlik hizmetlerinin etkililiğine dair tutumlarının okul rehber öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda tespitine yönelik betimsel bir araştırma yapılmıştır.

### Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilen ve 2011-2012 eğitim öğretim dönemlerinde İstanbul ili Bağcılar ve Fatih ilçelerine bağlı 47 resmi ilk ve ortaöğretim okulunda görev yapmakta olan n=95 (36'sı erkek 59'u kadın) rehberlik ve psikolojik danışmanlık (PDR) öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcıların mesleki kıdemleri 2 ile 18 yıl arasında değişmektedir. Çalışma grubu ve özelliklerine dair bilgiler Tablo1.'de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubu ve Özellikleri

Sıra No	İlçeler	Erkek	Kadın	Okul Sayısı
1	Bağcılar	19	27	26
2	Fatih	17	32	21
	Toplam	36	59	47

### Veri Toplama Aracı

Araştırmanın kuramsal yapısını oluşturmak üzere ilgili alan yazın incelenmiştir. Bu alan yazın taraması sonrasında eldeki veriler doğrultusunda bir soru havuzu oluşturulmuş ve bu soru havuzundaki 14 soru maddesi konu ile ilgili iki akademisyen ve bir ortaöğretim rehber öğretmenine sunularak uzman görüşleri alınmaya çalışılmıştır. Alınan dört uzman görüşü doğrultusunda soru havuzu içerisinde en temel üç soru maddesi alınarak

yarı yapılandırılmış bir görüşme formu (Rehberlik Hizmetleri Öğretmen Görüşme Formu (Ek:1)) geliştirilmiştir.

Görüşme formu içeriğinde katılımcılara yönelik olarak cinsiyet ve kıdem değişkenlerinin sorulduğu bir kişisel bilgiler bölümü de yer almaktadır. Geliştirilen görüşme formu kapsam ve yapı geçerliliğinin sağlanabilmesi için yeniden bir uzman grubunun görüşüne sunulmuş ve sırasıyla Fatih Üniversitesi (iki yardımcı doçent), Fatih ilçesi (iki psikolojik danışma rehberlik (PDR) öğretmeni) görev yapmakta olan uzman grubunun görüşü alınmıştır. Alınan uzman görüşleri doğrultusunda gereken düzeltmeler yapılarak görüşme formu araştırma kapsamında kullanılmıştır. Görüşme formu okul rehberlik hizmetleri, okul desteği ve öğrenci kişilik hizmetleri olmak üzere belirlenen üç ana temaya yönelik olarak hazırlanmıştır. Araştırmanın veri toplama sürecinde, verilerin toplanmasına yönelik olarak, 2011-2012 öğretim dönemi Fatih Üniversitesi Formasyon Eğitimi Programı Rehberlik dersi öğrencileri görüşme formlarının çalışma kapsamındaki okullarda görevli rehber öğretmenlere ulaştırılması konusunda katkı sağlamışlardır. Katılımcılar görüşme formlarına yanıtlarını daha çok yazılı olarak vermeyi tercih etmişlerdir. Ayrıca kimi katılımcılar ses kaydı yapılmasını ve yazılı olarak yanıt vermeyi istemediklerinden görüşme formundaki açık uçlu sorulara istenen yanıtlar görüşmeciler tarafından kayıt altına alınmıştır.

### **Verilerin Analizi**

Çalışma sonunda 95 ilk ve ortaöğretim rehber öğretmeni ile görüşülmüştür. Katılımcılardan 8'ine ait görüşme verileri betimsel analiz için yeterli görülmediğinden araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Bunun nedeni 8 katılımcının verdikleri yanıtların oldukça yüzeysel ve kısa cevaplar şeklinde olmasıdır. Geriye kalan 87 katılımcıdan elde edilen veriler üzerinde betimsel analiz tekniği kullanılarak bulgulara ulaşma yoluna gidilmiştir. Bulguların analizinde kimi katılımcıların doğrudan ifadelerine yer verilmiştir. Araştırmada katılımcı görüşleri Ö1, Ö2, Ö3,... vb şekilde kodlama yapılarak kimi zaman birebir alıntı yapılarak kullanılmıştır. Görüşme formlarının analizinde her soru maddesine verilen yanıtlar kendi içerisinde betimsel analize tabi tutulmuştur.

### **Bulgular**

#### **1. Okul müdürü rehberlik hizmetlerinin gerekliliğine inanıyor mu, size manevi destek oluyor mu?**

Okul rehberlik hizmetleri ana teması altında ilköğretim ve ortaöğretim rehber öğretmenlerinin görüşleri ayrı alt başlıklar altında aşağıda verilmiştir.

##### **a) İlköğretim rehber öğretmenlerinin görüşleri:**

İlköğretim rehber öğretmenlerinin görüşlerine göre görev yaptıkları okullarda okul müdürlerinin rehberlik hizmetlerinin gerekliliğine inandıkları ve rehber öğretmen olarak kendilerine manevi destek sağladıkları görülmektedir. Bu durumu bir katılımcı «Öğrencilere daha iyi bir rehberlik hizmeti sunabilmek için okul müdürü maddi manevi her konuda bizlere yardımcı oluyor» (Ö6) şeklinde ifade ederken başka bir katılımcı ise «Evet, ben

*bu konuda şanslıyım. Çalıştığım okullarda idarecilerle sorun yaşamadım. Şu anda da rehberliğin gerekliliğine ve rehberlik hizmetlerinin tampon bir unsur olduğuna inanan idarecilerle bir aradayım. Sadece manevi değil maddi-manevi tüm eksikliğimizi gideren bir okul müdürüne sahibiz”* (Ö10) sözleriyle açık şekilde belirtmiştir.

Öte yandan kimi rehber öğretmenler ise okul müdürlerinin rehberlik hizmetlerini destekleyici görüşte olduklarını ancak kendileriyle doğrudan iletişim yolunu tercih etmediklerini söylemektedirler. Bir katılımcı «*Okul müdürümüz rehberlik hizmetlerinin gereğine bu okul için inanıyor. Müdür yardımcısıyla iletişim kuruyor. Rehber hocaları olarak rehberlik hizmetlerine hangi müdür yardımcısı bağlıysa onunla iletişim içerisindeyiz. Müdürümüz destekliyor fakat doğrudan iletişim kurmuyor”* (Ö9) sözleriyle okul içi süreçlerde rehberlik konusunda kendi okullarında iletişimin çoğu zaman müdür yardımcısıyla sınırlı olduğunu vurgulamıştır.

Diğer taraftan okul rehberlik hizmetlerinde görev yaptıkları okulların müdürlerinden yeterli desteği alamadıklarını, gerekli maddi ve manevi desteği göremediklerini savunan rehber öğretmenlerde bulunmaktadır. Bu durumu “*Okul müdürü gerekliliğine inanıyor-muş gibi görünse de manevi destek verdiği söylenemez, haftada iki saat rehberlik dersi koyuluyor ancak özellikle ilkokul kademesinde sınıf öğretmenleri bu derslere girip başka dersler işliyor, müdür bu konuda denetleme yapmıyor”* (Ö25) sözleriyle anlatırken “*Rehberlikle ilgili bir durum olduğunda sözel olarak destek var; ama bu işlevselleştirilmek istenince baskılanma oluyor. Seminer tarzı etkinliklerde arkamda duruluyor; ama manevi desteğin çok olduğuna inanmıyorum”* (Ö28) şeklinde dile getirmektedirler. Bu iki katılımcının görüşlerini Ö24, Ö26, Ö27, Ö29 ve Ö30 kodlu katılımcılarda benzer ifadelerle desteklemektedirler. Özellikle katılımcı Ö29 “*Okul müdürü manevi destek olarak, önerilerimi dikkate alıyor. Ama yine de bazen bildiğini okuyor”* ifadesiyle okul müdürü ile arasındaki diyalog sürecini dikkat çekici bir şekilde anlatmaktadır.

b) Ortaöğretim rehber öğretmenlerinin görüşleri:

Ortaöğretim rehber öğretmenlerinden konu hakkında olumlu görüş bildiren katılımcıların görüşleri daha çok “*Okul müdürümüz rehberlik hizmetlerinin gerekliliğine inanıyor. Bize elinden gelen desteği veriyor. Bize okul içinde sağlıklı çalışma ortamı oluşturmaya azami gayret ediyor”* (n=19) görüşü etrafında birleşmektedirler. Ayrıca katılımcı Ö56 “*Başka okullardaki gibi müdüre rehberlik sorunlarını yazılı iletip yazılı cevap alanların aksine müdürle birebir iletişime geçme durumumuz var”* sözleriyle okul müdürüyle iletişimde kendilerinin bir problem yaşamadıklarını ancak diğer bazı okullarda rehberlik hizmetleri ile ilgili sorunların çözümünde yazılı başvuru yönteminin kullanıldığını belirtmektedir. Katılımcı Ö64 ve Ö35 ise okullarda rehberlik hizmetlerinin etkililiğinde fiziksel şartlarında elverişli olması gerektiğine dikkati çekmektedirler. Bu durumu “*Okulumuz büyük bir okul, pek çok bölüm bulunmakta ve bütün bölümlere okul rehberlik hizmetlerinin ulaşması da gerekli, idare destek veriyor. Ancak manevi anlamda ne kadar destek verirse de hem okulda tek rehber öğretmen olmasından dolayı hem de okul mevcudunun fazla olmasından dolayı hizmetlerin sunulmasında sıkıntılar yaşanmaktadır. Yani sıkıntıların büyük çoğunluğu, fiziksel şartlar nedeniyle gerçekleşmektedir”* sözleriyle özetlemektedir.

Okullarda rehberlik hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde yöneticilerdeki rehberlik algısının önemli olduğunu ifade eden katılımcı Ö65 “Okul müdürü büyük oranda rehberlik hizmetlerinin gerekliliğine inanıyor ve elinden geldiğince destek olmaya çalışıyor ancak daha fazla desteğe ihtiyaç olduğu da bir gerçek şüphesiz. Rehberliğin ihtiyaçlarının ikinci sınıf ihtiyaç değil gerekli ve birinci sınıf bir ihtiyaç olduğuna inanması daha önemlidir” ifadesiyle rehberlik hizmeti için gereken ihtiyaçların ikinci sınıf ihtiyaçlar olarak görülmemesinin gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Öte yandan katılımcı Ö70 okullarında okul müdürünün kendilerine her türlü şekilde destek olduğunu belirtir ve okulda düzenlenen öğretmenler kurulu toplantılarına dikkat çekerek “Okul müdürü öğretmenler kurulu toplantılarında mutlaka bana da konuşmam için söz verir. Eğitim ve öğretim yılını değerlendirmek için rehberlik çalışmaları adına söylemek istedikleriniz veya tavsiyeleriniz var mı? Diye soru yönelir. Bir rehber öğretmen olmam hasebiyle söylediklerini benimde desteklememi bekler” ifadeleriyle öğretmenler kurulunda rehber öğretmenlere söz hakkı verilmesinin rehber öğretmene manevi destek olunması açısından önemini belirtmektedir.

Okullarında rehberlik hizmetlerine yeterli düzeyde destek olunsa bile rehber öğretmenlerin kimi zaman görev ve sorumlulukları haricinde işlere yönlendirildikleri görülmektedir. Konuyla ilgili olarak katılımcı Ö72 “Çoğu okulda rehberlik danışmanlarının farklı görevlere yönlendirildiğini görebiliyoruz. Alanı olmayan derslere bile girenler var. Ancak bu okulda bu söz konusu olmuyor ve işimi çok rahatlıkla yapıyorum” sözlerini kullanırken katılımcı Ö77 ise rehberlik hizmetlerinde işbirliğinin önemine işaret ederek “Okul müdürü rehberlik hizmetlerine hem inanıyor hem de manevi destekte bulunuyor. Ama manevi destekten ziyade okul içerisinde alınan kararlar her zaman işbirliğinde yürütülür. İşbirliği dâhilinde yürütüldüğü zaman bir sorun çıkmaz. Her şey birlik ve beraberlik çerçevesi altındadır” şeklinde görüş belirtmektedir. Ayrıca katılımcı Ö75 okullarında öğrenci sayılarının fazlalığını dile getirerek “Öğrencilerle ilgili herhangi bir problemle karşılaştığımız zaman okul müdürüyle rahatça iletişime geçebiliyoruz. Ancak sınıfların çok kalabalık olması sebebiyle her öğrenciyle bireysel ilgilenemiyoruz. Okulumuzda 5 öğretmen rehberlik hizmeti vermesine rağmen 2500 öğrenciye ulaşmak çok zor oluyor” anlatımıyla kurum içi rehberlik hizmetlerinin etkililiğinde okuldaki öğrenci sayılarının göz önünde bulundurulması gerektiğine dikkat çekmektedir. Burada yer alan okullarda rehberlik hizmetlerine yeterli düzeyde destek olunsa bile rehber öğretmenlerin kimi zaman görev ve sorumlulukları haricinde işlere yönlendirildikleri, okullarda rehberlik hizmetleri konusunda işbirliği ve okulların öğrenci sayılarının kapasitenin üzerinde olduğu yönündeki katılımcı görüşlerini diğer katılımcıların (n=39) görüşleri de benzer şekillerdeki anlatımlarla desteklemektedir.

Diğer taraftan rehberlik hizmetlerinin gerçekleştirilmesine ya da etkililiğine yönelik okul yönetiminin olumsuz görüşe sahip olduğunu bildiren katılımcılarda mevcuttur ve bu katılımcıların ortak görüşleri genellikle “Okul müdürleri rehberlik faaliyetlerine inanmıyorlar ve manevi destek de vermiyorlar” noktasında birleşmektedir. Bunun yanı sıra katılımcılardan bazıları ise okul rehberlik hizmetlerine verilmesi gereken destek faaliyetlerinin sözde kaldığını “Evet, genellikle okul yöneticileri çok inandıklarını söylerler.

*Rehberlik bir okulun bel kemiğidir derler fakat onların rehberlik tanımları ve anlayışları bizimkilerden farklıdır. Onlar rehberlik hizmetinin kapsadığı alanı çok geniş görürler”* (Ö33, Ö39) ifadeleriyle dile getirmişlerdir. Katılımcılardan Ö34 ve Ö37 ise okul müdürlerinin genel olarak rehberlik hizmetlerine destek olduklarını ancak manevi yönden bir destek görmediklerini belirtmişlerdir.

Katılımcı Ö38 ise *“Okul müdürleri genellikle rehberlik hizmetlerinin gerekliliğine inanmıyorlar ve rehber öğretmenlere bu konuda destek olmuyorlar. Rehber öğretmenler hakkında derse girmedikleri için ve ayrı bir odaları olduğu için “çalışmıyor, boş oturuyor” gibi şeyler düşünüyor ve idareciler de bu durumu kullanmak istiyorlar. Kendilerinin yapması gereken birçok işi rehber öğretmenin üstüne yıkmaya çalışabiliyorlar”* anlatımıyla kimi okullarda rehber öğretmenlere karşı derse girmedikleri düşüncesiyle *“çalışmıyor, boş oturuyor”* türünden değerlendirmelerin olduğunu bir tür ön yargıya maruz kaldıklarını ve bu durumda yöneticiler tarafından bir istismar aracı olarak kullanıldığını ifade etmektedir.

## **2. Okul müdürü rehberlik hizmetleri hakkında bilgi, birikim ve beceriye sahip mi, size fiili destek oluyor mu?**

Okul desteği ana teması altında ilköğretim ve ortaöğretim rehber öğretmenlerinin görüşleri ayrı alt başlıklar altında aşağıda verilmiştir.

### **c) İlköğretim rehber öğretmenlerinin görüşleri:**

Okul müdürlerinin rehberlik hizmetlerinin gerekliliğine inandıkları ve rehber öğretmenleri destekledikleri söylenebilir ancak rehberlik hizmetleri için çoğu zaman yeterli donanımına sahip değildirler. Okullarda okul müdürleri ile rehberlik servisi arasında karşılıklı bir doğal yardımlaşma sürecinin olduğuna vurgu yapılmıştır. İlköğretim rehber öğretmenlerinin görüşlerine göre konuyla alakalı olumlu görüşe sahip katılımcılar genel olarak şu ifadelerle görüşlerini dile getirmişlerdir: *“Okul müdürümüz rehberlik hizmetleri hakkında tam bilgi birikim ve beceriye sahip olmasa da öğrenciler için sunduğumuz rehberlik hizmetlerine destek olmaktadır”* (n=19).

*“Size söylediğim gibi kendisi rehberlik bölümünün öneminin farkında olan bir yöneticidir. Fakat rehberlik alanı ile ilgili bir alt yapısı maalesef mevcut değil. Fiili ve manevi destek olma konusunda ise hiçbir sıkıntımız yoktur. Destek olma konusunda ki tüm sorularınıza rahatlıkla evet diyebilirim”* (Ö14).

*“Yeterince bilgiye sahip değil. Ben daha uzman olduğum için bana yardımcı olmaya çalışıyor ve ben bu konuda yeterince herkese destek sağladığım için oda bana manevi destek sağlıyor”* (Ö16)

Rehber öğretmenler bazıları ise okul müdürlerinin sınıf öğretmenliği branşından geliyor olmalarının rehberlik hizmetlerine olumlu katkı sağladığı yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu konuda katılımcı görüşleri:

*“Okul müdürümüz sınıf öğretmenliğinden geldiği için rehberlik hizmetlerinde çok titiz davranıyor. Neler yapılması gerektiği konusunda görüşmeler yapıyoruz. Belirli aralıklarla neler yaptığımızı öğrenmek için toplantılarımız oluyor. Yeterli bilgi, birikim ve beceriye*

*sahip. Bu konuda gerçekten çok hassas davranıyor. Envanterlerde bir eksiklik var mı? Öğrencilere hangi etkinlikler nasıl yapılıyor? Bunların hepsini ciddi bir şekilde takip ediyor. Eksik olan ne varsa hemen tedarik ediyor” (Ö21).*

*“Okulumuz müdürü kendilerinin branş öğretmeni değil de, sınıf öğretmeni olmalarından ötürü, rehberlik hizmetlerinin gerekliliğinin bilincinde olan ve gerektiğinde hem maddi hem manevi destekte bulunan bir yöneticidir” (Ö3) şeklindedir.*

Okul müdürlerinin rehberlik hizmetleri konusunda gerekli bilgi beceriye sahip olmadıklarını ve bu durumda okul rehberlik hizmetlerinde bir aksaklığa neden olduğunu savunan katılımcılar bulunmaktadır. Konuyla ilgili öğretmen görüşleri şu şekildedir:

*“Müdürümüz bu konuda pek fazla bilgi sahibi değil. Kendisinin yönetici bir karakteri olduğu için bu konularla fazla ilgilenmiyor. Bu sebepten benim işim daha da zorlaşıyor çok fazla destek göremediğim için” (Ö24, Ö26, Ö28, Ö29, Ö30)*

*“Rehberlik dersinde başka derslerin işlenmesine göz yumduğu için okul müdürünün fiili olarak ta çok fazla destek olduğu söylenemez” (Ö25).*

*“Branş öğretmenlerinin rehberlik öğretmenleri ile irtibatı yeteri kadar kuvvetli değil. Bu durumda rehberlik hizmetlerinin aksamasına neden oluyor. Branş öğretmenlerinin de rehberlik konusuna yeteri kadar önem vermemesi de bu durumun bir sonucudur. Çoğu branş öğretmeni etkinlikleri tam olarak anlayamadığından yapamıyor. Öğretmenler, öğrencilere en çok meslek seçiminde yardımcı olabiliyor. Diğer rehberlik faaliyetleri ise çoğunlukla aksıyor” (Ö27).*

Kimi rehber öğretmenler ise okul yöneticilerinin rehberlik konusundaki bilgi ve motivasyon eksikliklerine dikkati çekmektedirler. Bu duruma katılımcılardan biri *“Okul müdürü öğrenci başarısının her yönüyle rehberlik hizmetlerinin sağlıklı yürütülmesine bağlı olduğuna inanıyor; bu konuda da elinden gelen her türlü desteği yapıyor. Ancak müdürün motive etmesi pek yeterli değildir. İstediklerini bildirir ve yapılmasını bekler çok fazla şeyde istediği olur fakat müdürün motive konusunda eksik olduğunu düşünüyorum bu tek rehberlik hizmetiyle sınırlı değil, okuldaki tüm öğretmenlere ve derslere yönelik diye düşünüyorum” (Ö19)* şeklinde açıklık getirirken Ö4 bu durumu yaş unsuruna bağlamakta ve *“Müdürlerin yaşlarının büyük olmasından rehberlik eğitimi ile ilgili eksikliklerinden dolayı negatif etkiler olabiliyor”* görüşünü savunmaktadır. Başka bir deyişle okul müdürünün yaşı, rehberlik konusundaki bilgi düzeyi ve iletişim yeterliliği etkili rehberlik hizmetlerinin sunumunda önemli roller üstlenebilmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerden diğer 18 rehber öğretmenin bu soru maddesine yönelik görüşleri de Ö6, Ö10, Ö9, Ö19 ve Ö4 ile benzer ifadeleri içermekle birlikte genellikle *“Okul Müdürü rehberlik hizmetlerinin gerekliliğine inanıyor. Evet, manevi destek oluyor”* cümleleriyle görüşlerini özetlemişlerdir.

d) Ortaöğretim rehber öğretmenlerinin görüşleri:

Ortaöğretim öğretmenlerinin okul müdürlerinin rehberlik konusunda bilgi ve yeterlilik düzeylerinin yüksek olduğunu düşündükleri görülmektedir. Katılımcılar okul müdürlerinin özellikle veli ve öğrenci boyutunda okullarındaki rehberlik hizmetlerine katkıları

nın çok olduklarını belirtmişlerdir. Konuya ilişkin bazı katılımcı görüşleri şöyledir;

*“Okul müdürümüz rehberlik hizmetleri hakkında bilgi, birikim ve beceriye sahiptir.” gibi bir ortak ifade ile dile getirmektedirler “(Ö43, Ö44, Ö45).*

*“Bizim müdürümüzün rehberlik hizmetleri hakkında gerekli olan bilgi ve birikime sahip olduğunu düşünüyorum. İlk olarak rehberlik hizmeti sadece öğrencilere değil velilere ve öğretmenlere de hizmet vermelidir. Okul müdürümüz bunun farkında olduğu için öğrencilere, velilere ve öğretmenlere yönelik paneller ve konferanslar düzenleme konusunda bize destek oluyor. Çok sık yapamasak da okul dışı etkinliklerinde uygun koşulları sağlamaya çalışıyor. Ayrıca bir diğer önemli nokta öğrencilerimizin her türlü sorunlarıyla rehberlik servisi ilgilendiği için, ihtiyacı olan öğrencilerimize burs verme ve bulma konusunda da okul müdürümüzün son derece ilgili olduğunu söyleyebilirim. Bunun dışında bir takım okul içi veya dışında sorunu olan öğrencilerimizi fark ettiğimiz zaman gerekirse okul müdürümüz velilerle birebir görüşmeler içine giriyor ve sorunun çözümü konusunda yardımcı olmaya çalışıyor” (Ö81).*

*“Müdürümüz okulumuzun faaliyetlerini, öğretmen-öğrenci ilişkilerini öğrencilerimizin veliler ile olan görüşmelerini belirli bir koordinasyon sistemi ile yürütmektedir. Örneğin; hangi öğrencimizin ne tür ilaç kullandığını biliriz, ne tür sıkıntıları olduğunu bizzat öğrenciyle de velisiyle de görüşürüz bunlardan bizim ve müdürümüzün haberi olur” (Ö76).*

Diğer taraftan rehberlik hizmetleri için yeterince vakit ayrılmadığı, verilen sözlerin hep sözde kaldığı, hizmet içi eğitimlerin yeterli düzeyde olmadığı ve kimi okul müdürlerinin baskıcı ve otoriter tutumlarının okullardaki rehberlik hizmetlerinde çeşitli sorunlar yaşattığı yönünde katılımcı öğretmen görüşleri de mevcuttur. Öğretmenler bu konulara ilişkin şöyle ifadeler yer vermektedirler:

*“Hayır bu konuda bir birikime sahip değil. Bu çalışmaların gerçekliğine inanmadığı için bir destek de yok. Bunun altında yatan sebep de bir bilgi sahibi değil kendisini geliştirmesi lazım” düşüncesinde birleşmektedir (n=12).*

*“Rehberlik hizmetine çok vakit ayrılmıyor. Yani müdürümüzle çok fazla bu hizmetle alakalı görüşemiyoruz” (Ö34).*

*“Genellikle okul müdürleri rehberliğin gerekli olduğuna sözde inanırlar, fakat icraat ta pekte umursamazlar. Okul yöneticileri rehberlik yaklaşımını bilmedikleri için, içeriğini de bilmezler. Tek bildikleri rehberliğin gerekli olduğudur. Bakanlık her sene bu konuyla ilgili düzenli seminerler veriyor, fakat bu seminerler de sohbet şeklinde geçtiği için rehberlik hizmetlerine pekte bir faydası olmuyor. Asıl olması gereken, hizmet içi eğitim daha destekli daha faydalı hale getirilmesidir” (Ö35).*

*“Bir çok müdür yeterli bilgi birikimine sahip olmamakla birlikte rehber öğretmen rehberlik hizmeti dışında joker gibi farklı veya boş alanda değerlendirme durumu oluyor. Müdürlerin bu bilgi yetersizliği yüzünden rehber hocalar extra bir yük alıp yıpranıyor. Bu yüzden öğrenciler hepsiyle ilgilenme olanağımız olmuyor. Bir kişi veya olay hakkında objektif testler, görüşmeler yapılarak yapılan raporları kendi görüşlerine aykırı olduğu*

*takdirde kendilerine yapılmış hakaret ve saygısızlık olarak algılayabiliyorlar. Müdürlerin rehberlik servislerinin görev ve sorumluluklarını anlaması için çok ciddi eğitimden geçirilmeli” (Ö37).*

Son olarak bazı rehber öğretmenlerin kimi okullarda bir tür sekreter gibi görüldükleri düşüncesini bir öğretmen şu şekilde açıklamıştır:

*“Okul müdürleri genellikle rehberlik hizmetleri hakkında yeterli bilgi, birikim ve beceriye sahip değildirler. Onlara göre rehberlik hizmetinin belli bir sınırı yoktur. Rehberlik öğretmenini sekreter gibi görürler. Öğrencilerle ilgilenmek dışında okulun evrak işlerini de bize yaptırıyorlar. Gördüğümüz gibi yapılmayı bekleyen birçok dosya var. Onlara göre bir sınıf öğretmeni de öğrencilere rehberlik yapabilir. Bu yüzden bizden daha fazlasını bekliyorlar. Bu nedenle okulda bir koordinatör durumundayım. Bunlara rağmen okul müdürü yapmak istediğim çalışmalarda fiili desteğini de esirgemiyor” (Ö42).*

### **3. Okulda öğrenci kişilik hizmetleri yeterli düzeyde mi?**

Öğrenci kişilik hizmetleri ana teması altında ilköğretim ve ortaöğretim rehber öğretmenlerinin görüşleri ayrı alt başlıklar altında aşağıda verilmiştir.

#### **e) İlköğretim rehber öğretmenlerinin görüşleri:**

İlköğretim rehber öğretmenlerine göre okullarda öğrenci kişilik hizmetlerine dönük çalışmalar yeterli değildir. Öğretmenlere göre bu durumun önde gelen temel sebeplerinden biri okullardaki öğrenci sayılarının fazlalığıdır. Ayrıca kimi okullarda yeterli sayıda rehber öğretmen olmaması bir diğer etken olarak belirtilmiştir (Ö1, Ö2, Ö3, Ö12). Konuya ilişkin katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

*“Yani bu konuda evet desem yalan olur. Standardı yakalamak hedefimiz. Rehberlik ucu açık olan bir branştır. Bu okulda da bir tane rehber öğretmeni bulunmaktadır. 1300 öğrenci bulunan okulda bu rakam çok sıkıntılı bir durumdur. Bu konuda çok fazla eksik olduğunu düşünmekteyim” (Ö12),*

*“Buna olumlu bir cevap veremeyeceğim. Öğrenci sayısı çok fazla fakat okulda sadece iki rehber öğretmeni var. Malum burası devlet okulu. Bu sebeple yeteri kadar ilgilenemeyebiliyor olabiliriz” (Ö2).*

*“Okulumuzda iki tane rehberlik uzmanı var. Ben 350 öğrenciye bakıyorum. Hepsi ile ayrı ayrı ilgilenemesem de genel manada ilgilenmeye çalışıyorum. Özellikle sınıf öğretmenleri ile irtibata geçip sorunlu öğrencilerle ilgilenmeye çalışıyorum. Okulumuzda öğrenci kişilik hizmetlerinin yeterli düzeyde olmadığına inanıyorum” (Ö6).*

*“Hayır, yeterli düzeyde değil. Türkiye genelinde olduğu gibi, Okulun norm kadrosu 3 iken 1 rehberlik öğretmeni istihdam ediliyor” (Ö11),*

*“Okul zaten üç bin kişi ben okulda tek rehber öğretmeniyim ve istesem bile yardımcı olamıyorum ve bu yüzden uygulama yetersiz kalıyor uygulama tekniklerinde geri dönüşüm sağlayamıyoruz bu yüzden” (Ö16),*

*“Öğrenci kişilik hizmetleri tarafımızdan tam olarak yapılmaya çalışılmaktadır. Yalnız 500 öğrenciye 1 rehber öğretmen olarak atama yapıldığından dolayı ve üzerimizdeki*

sorumlulukların çok olmasından dolayı yetişememe sıkıntısı yaşamaktayız. Yetişebildiğimiz oranda yeterli olmaya çalışıyoruz. Kendi adıma ise gerçekten yetişmeye çalışıyorum demekle yetinebilirim” (Ö18).

“Okulda öğrenci kişilik hizmetleri yeterli düzeyde denemez, çünkü okulda tek rehberlik hocası olduğundan her öğrenciye yeterli vakit ayıramıyorum, rehberlik derslerinin de yeterli düzeyde olduğunu düşünmüyorum” (Ö25).

“Hayır, yeterli değil, gerek fiziksel koşullar (sınıfların kalabalık olması, imkânların yetersizliği, mali sorunlar, rehber öğretmenlerinin azlığı) gerekse velilerin rehberlik hizmetine bakış açısı, sosyoekonomik düzeyleri rehberlik hizmetinin yeterli düzeyde uygulanamamasına neden olmaktadır” (Ö19).

f) Ortaöğretim rehber öğretmenlerinin görüşleri:

Ortaöğretim rehber öğretmenlerinin görüşleri ile ilköğretim rehber öğretmenlerin görüşlerinin okul öğrenci kişilik hizmetlerinin aksamasında öğrenci mevcutlarının fazla ve rehber öğretmen sayılarının az olduğu sonucunda birleştiği görülmüştür. Konuya ilişkin bazı katılımcı görüşleri şöyledir:

“Okulun bir rehberlik hocasına düşen 500 öğrencinin her biriyle ayrı ayrı ilgilenip kişilik analizi yapılması ve onlarla tek tek görüşme imkanı olmaması, öğrencilerin çoğu zaman rehberlik hizmetlerinden yeterli oranda faydalanamamalarına yol açıyor. Bizimde kalabalık içinde onların fark edemiyor olmamız, öğrencilerin kişiliklerine çok fazla yardımcı olamıyoruz ve onların kişiliklerine çok az katkı sağlayabiliyoruz” (Ö75).

“Hayır ne yazık ki çünkü öğrenci sayısı çok fazla ve onları tanımakta zorluk çekiyoruz. Kalabalık bir yana birde çocukların bu servisi kullanmak istememeleri bu servisin anlaşılamadığını ve yeterli olmadığını gösterir. Bazı öğrencileri haftada 2 veya 3 kez görürken hiç muhatap olmadan mezun olanlar bile olabiliyor” (Ö74).

“Okulda bulunan öğrenci sayısının fazlalığından dolayı herkesin isteği doğrultusunda hizmetler bulunmamaktadır. Bireysel ihtiyacı olanlara ve talep edenlere karşı gereken hizmet verilmektedir. Mesela derslerde başarısı düşük olan bir öğrenci için, bunun nedenlerini belirleyecek testler uygulanmaktadır. Ancak dediğim gibi bu rehber öğretmen yanına gelip talep eden öğrencilere uygulanmaktadır” (Ö73),

“Okulun kişilik hizmetleri yeterli düzeyde değil çünkü okulda 2000 öğrenci var. Bu konuda bir şeyler yapılmaya çalışılıyor ama yeterli düzeyde değil. Eğer benim 300 öğrencim olsaydı, her birinin ders, aile, kişisel durumları ve gelecekle ilgili planları hakkında bilgi sahibi olabilirdim ama 2000 öğrencili bir okulda bu pek mümkün olmuyor” (Ö33).

“Öğrenci kişilik hizmetleri son derece yetersiz özellikler devlet okullarında böyle olduğunu düşünüyorum. Şu anda bizim okulumuzda 3500 öğrenci var ve benden ayrı bir rehber öğretmen daha var ancak her birimize 1750 öğrenci ile ilgilenmek zorundayız bu durumda kişilik hizmetleri nasıl yeterli olabilir ki” (Ö65).

“Hayır, yeterli düzeyde değil. Rehberlik öğretmeni sayısının 4 olması gereken bir lisede, 1 adet rehberlik öğretmeni çalışıyor” (Ö82).

Öte yandan kimi okullarda öğrenci kişilik hizmetleri adına yapılan çalışmaların sadece anketlerle sınırlandırıldığı, kırtasiyecilik anlayışının egemen olduğu ve yeterli alan uzmanının (psikolojik test uzmanı, ölçme uzmanı, vs) istihdam edilmediği ifadelerinde bulunan katılımcılar da vardır. Bu katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Öğrenci kişilik hizmetleri yeterli düzeyde değil. Öğrenciler soru sormak ve dertlerine çare olacak muhatap bulmakta zorluk çekmektedirler. Öğrencilere sadece anket uygulanıyor. Anket değerlendirilmeleri gerçek anlamda yapılmıyor. Fakat formalitede her şey çok düzgün” (Ö31).

“Devletin dili yazılı metin olduğu için her şeyi yazılı hale dönüştürmek gerekiyor, kırtasiyecilik fazla, işler yavaş yürüyor. Teorikte 250 öğrenciye 1 rehber hoca düşmesi gerekirken, pratikte ise yaklaşık 1000 öğrenciye 1 rehber öğretmen düşüyor buda ciddi manada öğrencileri tanıma, araştırma ve ilgi yeteneklerini ortaya çıkarma konusunda çok eksik kalıyoruz” (Ö37).

“Hayır, maalesef okulda ki öğrenci kişilik hizmetleri yeterli düzeyde değil. Çünkü rehberlik servisi sadece rehberlik öğretmeninden değil, bir ölçme değerlendirmeci, eğitim programcısı vb gibi kişilerden oluşturulmalıdır. Eğitim öğretimin bütünüyle bir parçası olduğu için, kültürel, eğitsel, sosyal yardım, vb gibi faaliyetlerin bir arada toplandığı öğrenci işleri de okullarda bulundurulmalıdır” (Ö35).

## Tartışma

Bu araştırmanın amacı, ilk ve ortaöğretim okul yöneticilerinin okul rehberlik hizmetlerinin gerçekleştirilmesine yönelik bakış açılarının okul rehber öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesidir. Alan yazında okullardaki rehberlik hizmetleri sürecinin pek çok faydası olduğundan söz edilmektedir. Öncelikle rehber öğretmenlere okulu ve okul çevresini değiştirme imkânı vermektedir. Ayrıca okullarda her açıdan zamanın etkili kullanılmasını sağlar. Rehber öğretmenlere, ailelerle, öğrencilerle, sınıfla ve bütün okulla, sistemli ve bütüncül şekilde ilgilenebilmeleri için müdahale fırsatları sağlar. Bu faydalar, rehberlik hizmetlerinin bir parçası olan öğrenci, aile, öğretmen, yönetici ya da toplum için de geçerlidir. Dolayısıyla rehberlik hizmetleri, okul sistemine daha geniş bir etki yapma imkânı vermektedir (Dinkmeyer ve Carlson, 2001; Dollarhide, 2003b; Schmidt, 2003'ten Akt. Tagay ve Sarı, 2012).

Yapılan araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmeler sonunda ulaşılan bulgular, ilk ve ortaöğretim okullarındaki rehber öğretmenlerin okul yöneticilerinin rehberlik hizmetlerine inanıp inanmadıkları ve bu konuda bilgi sahibi olup olmadıkları hakkındaki ve belirlenen üç ayrı temaya (okul rehberlik hizmetleri, okul desteği ve öğrenci kişilik hizmetleri) yönelik görüşleri arasında paralellik bulunduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle araştırmanın gerçekleştirildiği okullarda yöneticilerin rehberlik hizmetlerinin gerekliliğine olan inançlarının olumlu ve artan oranlarda olduğu konusunda öğretmen görüşleri birbirleriyle örtüşmektedir. Bu durumu Camadan ve Sezgin (2012) yaptıkları araştırma sonucunda, okul müdürlerine göre okullarında yürütülen rehberlik faaliyetle-

rinde gerek öğrencilere gerekse ilgili diğer kişilere yardımcı olduğu anlaşılmaktadır, şeklinde ifade edilmiştir. Rehber öğretmenlere göre okul müdürleri, okullarındaki rehberlik hizmetlerinin gerçekleştirilmesi sürecinde okuldaki diğer unsurlarla birlikte olumlu katkılarının olduğunu düşünmektedirler.

Rehber öğretmenlerin görüşlerine göre müdürler, rehberlik hizmetlerinin yararlılığına genellikle inanıyorlar ancak rehberlik hizmetleri, birçok okul müdürü için ikinci sınıf iş olarak görülüyor ve rehber öğretmenler, müdürlere okullarında rehberlik hizmetlerinin yürütülmesine olan destekleri konusunda aynı olumlu notu vermiyorlar. Müdürlerin destek konusunda bu durumda olmalarının sebepleri arasında okulun fiziksel koşullarının rehberlik hizmetleri için yeterli olmaması, sınıf mevcutlarının kapasitenin üstünde olması, okullardaki diğer branş öğretmenleri ve yöneticilerle olan işbirliği eksiklikleri ve rehber öğretmenler hakkında “rehber öğretmenler derse girmiyorlar, boş oturuyorlar, vb” şeklindeki ön yargıların bulunduğu sonuçları görülmüştür. Bu sonuçlar çerçevesinde örneğin, Owen ve Owen (2008) tarafından yapılan bir araştırmada, rehber öğretmenlerin okullarda yeterli düzeyde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetini veremedikleri çünkü yönetsel işlere fazla zaman ayırdıkları bulunmuştur. Okul müdürleri rehber öğretmenlerin yönetsel çalışmalarını görüp kişisel özelliklerini, özellikle de çalışkanlığını ön plana çıkarmış olabilirler. Özellikle ülkemizde rehber öğretmenlerin rol ve işlevleri fazla belirgin olmadığı için birçok yazar rehber öğretmenlerin rollerinin netleştirilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Pişkin, 1989; Doğan, 2000; Yöndem, 1999; Korkut, 2007; Yalçın, 2006; Ünal ve Ünal, 2010).

Bununla yanı sıra araştırma kapsamındaki ilk ve orta öğretim okullarındaki kimi rehber öğretmenler ise, okullardaki fiziksel koşulların ve imkânların çoğu zaman rehberlik hizmetlerinde aksamalara neden olabildiğini kabul etmekle birlikte bu durumun okullardaki rehberlik hizmetlerinin ikinci sınıf bir ihtiyaç olarak düşünülmesine neden olacak şekilde bir davranışa dönüştürülmemesi gerektiğini düşünmektedirler. Okul müdürleri okul rehberlik hizmetlerini ikinci sınıf ihtiyaçlar olarak görmekten kendilerini sakınlıdır. Bu noktada okul müdürleri öğrenci velileriyle işbirliği yaparak veya okul aile birliklerini sürece daha çok dâhil ederek kimi fiziksel koşulların iyileştirilmesine katkı sağlayabilirler (Finkelstein, 2009). Dahası konuya ilişkin görüşlerine başvuru olan ilk ve ortaöğretim rehberlik öğretmenleri kendi okullarında okul müdürleriyle karşılıklı işbirliği sürecinin işletilmesinin rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi sürecini kolaylaştırdığını belirtmektedirler. Dolayısıyla okullarda rehberlik hizmetleri sürecinde okul yönetimi ve okul rehberlik servisleri arasında oluşması beklenen işbirliği ikliminin pozitif etkilerinin önemli olacağı öngörülmektedir. Çünkü okullarda rehber öğretmenler ve yöneticilerin kendilerine yüklenen görevleri olduğundan etkili bir şekilde yerine getirmeleri beklenir. Ayrıca bu konuda ülkemizde ve yurt dışında yapılan birçok araştırma, okul rehberlik hizmetlerinin sadece okul yöneticileri ve rehber öğretmenlerine bırakılamayacağı özellikle öğrenci velilerinin de sürece dâhil edilerek işbirliğine gidilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır (Özabacı, Sakarya, Doğan, 2008; Hamamcı, Murat, Çoban, 2004; Finkelstein, 2009; Hatipoğlu, 2010; Akgün, 2010).

Öte yandan rehberlik hizmetlerinin yürütülmesine dair işbirliğinin sağlanarak etkin işletebilmesinde öncelikli olarak okullardaki yönetim kadrosunda bulunan müdür, müdür başyardımcısı ve müdür yardımcısı gibi unvan sahiplerinin okullarında rehberlik hizmetlerinin işleyiş süreci hakkında fikir birliği sağlamaları da önemlidir. Özabacı, Sakarya ve Doğan (2008) “Okul Yöneticilerinin Okuldaki Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Görüşleri” üzerine yürüttükleri bir araştırmada, okul rehberlik hizmetlerinin işleyişine dair okul yönetiminden sorumlu müdür ve müdür yardımcılarının görüşleri arasında birçok farklılıkların olduğunu belirlemişlerdir. Araştırma kapsamında kimi okul müdürlerinin “Rehberlik servisinin sürekli bir birim olarak okulda yer almasının öğrenci gelişimi açısından yararlı olacağını düşünüyorum” şeklindeki görüşe yüksek düzeyde katılım gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öte taraftan okul müdür yardımcıları ise yüksek düzeyde “Rehber öğretmenlerin okuldaki rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi dışında idari bölüme de yardımcı olduğu için okulda bulunması gerektiğini düşünüyorum” türündeki görüşe katılmış olmaları okullardaki rehberlik hizmetlerine bakış açısı konusunda oldukça dikkat çekicidir. Okullarda rehberlik hizmetlerine dair özellikle üst kademe yöneticiler arasında işbirliğine dayalı fikir birlikteliklerinin her zaman sağlanmadığı anlaşılmaktadır.

Özetle, mevcut araştırma bulguları doğrultusunda araştırmaya katılan ilk ve ortaöğretim okul rehber öğretmenleri genel olarak okullarındaki yöneticilerin rehberlik hizmetlerinin gerekliliğine inandıkları inancını paylaşmaktalar ancak bu inancın daha çok manevi destek olarak kendilerine yansıtıldığı ve fiili desteğin geri planda kaldığını düşünmektedirler. Birçok okul müdürü rehberlik hizmetleri hakkında yeterli bilgi, birikim ve beceriye sahip olma noktasında eksik ya da güncel olmayan bilgilere sahip ve özellikle bu nedenle okullardaki rehberlik hizmetleri sürecindeki öğrenci kişilik hizmetleri konusunda rehberlik servisleri yeterli düzeyde gelişim gösterememekteler. Bu durumun bir diğer öncelikli sebebi okullarda rehberlik servisleri ve okul yöneticileri arasında “hizmette işbirliği” kuralının etkin işletelemediğine dair rehber öğretmen görüşlerinin yüksek düzeyde olmasıdır.

## Sonuç ve Öneriler

Araştırmaya katılan ilk ve ortaöğretim rehber öğretmenlerinin görüşlerine göre araştırmanın sonuçlarını şöyle sıralamak mümkündür:

1. Okul müdürlerinin rehberlik hizmetlerine inançları vardır. Ancak kimi okul müdürleri rehberlik hizmetlerini okullarda gerekliliğini benimsemelerine rağmen bu konuda söyledikleri çoğu zaman uygulamaya geçmemektedir ( $n=31$ ). Okullarda rehber öğretmenlere görev ve sorumlulukları haricinde işler verilebilmektedir. Bu durum en önce öğrenci kişilik hizmetlerinin aksamasına neden olabilmektedir ( $n=46$ ). Okullarda rehberlik hizmet alanları ve konularına yönelik olarak kimi yöneticilerin eğitimleri yeterli düzeyde değildir. Bu konuda bilgilendirici seminer ve eğitim faaliyetlerine daha çok ihtiyaç olduğu belirtilmektedir ( $n=41$ ). Okul yöneticilerinin rehberlik kavramının yararları üzerine olan inançlarının tazelenmesi, rehber öğretmenlerin okullardaki misyonlarının net olarak

anlaşılması ve daha etkin hizmet içi eğitim kurslarının oluşturulabilmesi amacıyla gerekirse okul rehber öğretmenleri aracılığıyla konu hakkında tanıtıcı ve bilgilendirici mini seminer çalışmaları yapılabilir. Ancak hizmet içi eğitim vurgusu eğitim araştırmalarında sıkça öne çıkan kavramların başında gelmekle birlikte özellikle ülkemizde hizmet içi eğitim kavramının ayrıntılandırılarak yenilikçi bir model çerçevesinde revize edilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

2. Okul müdürlerinin rehberlik hizmetleri konusunda bilgi, birikim ve beceri eksiklikleri olmakla birlikte hizmetlerin gerçekleştirilmesi noktasındaki desteklerini rehber öğretmenlere sağlamaktadırlar (n=17). Okullarda rehber öğretmenler okul yöneticileri ile olan işbirliklerini kuvvetlendirici takım çalışmalarında yöneticilerinde bulunmalarını isteyerek bilgi, birikim ve beceri paylaşımı için olumlu bir iklim oluşmasını sağlayabilirler.

3. Okullarda müdürler ve rehber öğretmenler arasında iletişim kopuklukları olduğu belirtilmektedir (n=59). Kimi zaman okul müdürlerinin yaş değişkenleri de rehberlik hizmetleri sürecine olan görüşlerinin ve inançlarını etkilemektedir. Bu etki daha çok olumsuz iletişim süreçleri şeklinde olmaktadır (n=8). Bu konular hakkında okullarda yüksek kıdemli okul yöneticilerine ve diğer personele yönelik personel güçlendirme çalışmalarının düzenli aralıklarla en başta il milli eğitim müdürlüklerince yürütülmesi yaş ve diğer değişkenlerin eğitim ortamlarında doğurabileceği olumsuz iletişim etkilerinin azaltılmasında yararları olabilir.

4. Birçok okuldaki rehber öğretmenleri okullarındaki sınıf mevcutlarının fazlalığından, fiziksel koşulların yetersizliğinden ve evrak işlerinin çokluğundan rahatsızdırlar (n=44). Bu durum daha çok Milli Eğitim Bakanlığı düzeyinde çeşitli çalıştaylar ve raporlar yoluyla dikkat çekilerek aşılabılır.

5. Okul içerisinde özellikle diğer branş öğretmenleri ve kimi yöneticiler arasında rehber öğretmenlere yönelik var olan “rehber öğretmenler derse girmiyorlar, boş oturuyorlar, vb” yöndeki önyargılar rehber öğretmenlerin performanslarını olumsuz etkilemektedir (n=29). Okullarda öğretmenler arasındaki iletişim iklimini kuvvetlendirici sosyal ortamların çeşitlendirilmesi kimi ön yargıların giderilmesinde etkin rol alabilir.

Araştırma sonuçları incelendiğinde özetle üç genel sonucun öne çıktığı görülmektedir:

1. İlk ve ortaöğretim okul yöneticilerinin rehberlik hizmetleri hakkında çeşitli bilgi eksikliklerinin olduğu bildirilmiştir.

2. Okullarda rehber öğretmenlerin rollerine ilişkin kimi önyargılar ve bu nedenle çoğu hallerde küçük ya da büyük oranlarda iletişim kopukları vardır.

3. Okul rehber öğretmenleri rehberlik hizmetlerinin daha etkin gerçekleştirilmesi noktasında yeterli buldukları desteği okul yönetimlerinden alamamaktadırlar.

Bu araştırma ve sonuçlarının nitel araştırma modelinin bir özelliği olarak ebetteki tüm okullara genellenebilmesi mümkün değildir. Bu nedenle araştırma sonuçlarının özellikle nicel ve nitel tekniklerin birlikte kullanılacağı karma yöntemler ve daha geniş örneklem gruplarıyla test edilmesi konuya ilişkin önemli başka ayrıntılara ulaşılmasında yardımcı

olabilir.

Okullarda rehberlik hizmetlerinin, okul desteğinin ve öğrenci kişilik hizmetlerinin etkin olarak işletilmesi sürecinin aynı zamanda ciddi ve profesyonel bir denetim gerektirdiği düşünülmektedir. Bu nedenle ilk ve ortaöğretim okullarının gerçekleştirdikleri rehberlik hizmetlerinin rehberlik alan uzmanlarınca denetlenmesi hizmetlerinin kalitesini ve iyileştirilmesini sağlayıcı bir etki oluşturabilir.

Okul müdürlerinin ve diğer branş öğretmenlerinin rehberlik konusunda farkındalık düzeylerini artırıcı türde eğitim ve seminer çalışmaları özellikle alan uzmanı akademisyenler ve müfettişlerce okullara gidilerek gerçekleştirilebilir.

### **Teşekkür**

Araştırmanın veri toplama sürecinde verilerin toplanmasına yönelik katkılarından dolayı 2011-2012 öğretim döneminde Fatih Üniversitesi Formasyon Eğitimi Programı Rehberlik dersi öğrencilerine teşekkür ederiz.

### **Kaynakça**

- Akgün, E. (2010). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Bakış Açısıyla Anasınıflarındaki Rehberlik Hizmetlerinin Değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 9(2), 474-483. [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr>
- Bardakçı, A. B. (2011) *İlköğretim Okullarında Çalışan Sınıf Öğretmeni, Sınıf Rehber Öğretmeni Ve Psikolojik Danışmanların Kapsamlı/Gelişimsel Rehberlik Programına İlişkin Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana.: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Berkant, H. G. ve Tuncay, A. A. (2012). İlköğretim Birinci Kademedeki Sınıf Öğretmenlerinin Rehberlik Hizmetlerindeki Yeterlilikleri Gerçekleştirme Düzeylerinin Değerlendirilmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/3, pp. 617-635.
- Camadan, F. ve Sezgin, F. (2012) İlköğretim Okulu Müdürlerinin Okul Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2012. 4 (38), 199-211.
- Finkelstein, D. (2009). A Closer Look at the Principal-Counselor Relationship: A Survey of Principals and Counselors. Erişim Tarihi: 10.11.2012 [www.collegeboard.com/advocacy](http://www.collegeboard.com/advocacy)
- Güven, M. (2009). Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişlerinin Okul Rehberlik Hizmetleri ve Denetimiyle İlgili Görüşleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (9) 2, ss. 171-179.
- Hamamcı, Z., Murat, M. ve Çoban, A. E. (2004) Gaziantep'teki Okullarda Çalışan Psikolojik Danışmanların Mesleki Sorunlarının İncelenmesi. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri "Kurultayı"*, 6-9 Temmuz 2004. Malatya: **İnönü Üniversitesi, Eğitim**

**Fakültesi,**

- Hatipoğlu, H. (2010). *Okullarda Yürütülen Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Uygulamalarının Belirlenmesi Ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Konca, F. (2007). *İlköğretimde Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Programlarının Gerçekleştirilmesi Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Korkut, F. (2007). Counselor Education Program Accreditation and Counselor Credentialing in Turkey. *Counselor Education Program Aınternational Journal for the Advancement of Counselling* , 29 (1), 11-20.
- Owen, F. K. ve Owen, D. W. (2008). Okul Psikolojik Danışmanlarının Rol ve İşlevleri: yöneticiler ve Psikolojik Danışmanların Görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, yıl: 2008, cilt: 41, Sayı. 1. ss. 207-221.
- Özabacı, N., Sakarya, N. ve Doğan, M. (2008). Okul Yöneticilerinin Okuldaki Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 11, Sayı 19, ss.8-22.
- Pişkin, M. (1989). *Orta Dereceli Okullarda Görevli, Yönetici, Öğretmen Ve Danışmanların İdeal Ve Gerçek Danışmanlık Görev Algıları*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, F. Y. (2008). Ortaöğretimdeki Öğrenci Görüşlerine Göre Psikolojik Danışma Ve Rehberlik (Pdr) Hizmetlerinin Değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt:5. Sayı: 2. ss 1-26, [Online]: <http://www.insanbilimleri.com>.
- Tagay, Ö. ve Sarı, T. (2012) Okullarda Konsültasyon Hizmetleri ve İşbirliğine Dayalı Konsültasyon Modelleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Yıl 12. Sayı. 23. Haziran 2012, 157 – 172.
- Taylı, A. (2008). Okul Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Hizmetlerinin Değerlendirilebilirliği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 2008-2 Sayı. 17. ss: 133-145.
- Ünal, A. ve Ünal, E. (2010). Öğretmen Ve Öğrencilerin Rehber Öğretmeni Algılarına İlişkin Bir Durum Çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. Cilt:7. Sayı.2 Yıl:2010, 919-944.
- Yalçın, İ. (2006). 21 Yüzyılda psikolojik danışman. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 39 (10. 117-133.
- Yeşilyaprak, B. (2000). Eğitimde Rehberlik Hizmetleri. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yöndem, D. Z. (1999). Liselerdeki Yönetici ve Öğretmenlerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Beklentileri. *Çağdaş Eğitim Dergisi*. 24 (257).

## **EK1**

### **Okullarda Rehberlik Hizmetleri Öğretmen Görüşme Formu**

Cinsiyet: ( ) K ( ) E

Belirlenen Görüşme Süresi: 45 dk.

Mesleki Kıdem : ( ) 1-4 yıl ( ) 5- 10 yıl ( ) 10 ve yukarısı: .....

(Lütfen Süreyi Belirtiniz)

#### **Araştırma Soruları**

Okul müdürü rehberlik hizmetlerinin gerekliliğine inanıyor mu, size manevi destek oluyor mu?

Okul müdürü rehberlik hizmetleri hakkında bilgi, birikim ve beceriye sahip mi, size fiili destek oluyor mu?

Okulda öğrenci kişilik hizmetleri yeterli düzeyde mi?